

Foto van Foedraal, voorzijde

Foto van Foedraal, achterzijde

HIERONYMUS

~

Brieven

Band I

vertaald uit het Latijn en van aantekeningen
voorzien door Chris Tazelaar

DAMON

Overzicht van de brieven

No.	Van	Aan	Onderwerp	Jaar
I. DE JAREN 374-382: CHALCIS, ANTIOCHIË, CONSTANTINOPEL				
1	Hieronymus	Innocentius, priester	de christin die zeven dodelijke slagen overleefde	374
2	Hieronymus	Theodosius e.a.	verzoek om voor hem te bidden	374-375
3	Hieronymus	Rufinus	zijn eigen omstandigheden en die van Bonosus	375
4	Hieronymus	Florentinus	begin van hun vriendschap	375
5	Hieronymus	Florentinus	diverse berichten	375-376
6	Hieronymus	Julianus, diaken te Aquileia	verzoek om Hieronymus' zuster te steunen	375-376
7	Hieronymus	Chromatius, Jovinus en Eusebius	Bonosus; Hieronymus' zuster; de bisschop van Stridon	376
8	Hieronymus	Niceas, subdiaken te Aquileia	verzoek om briefwisseling	376
9	Hieronymus	Chrysocomas, monnik te Aquileia	verzoek om briefwisseling	376
10	Hieronymus	Paulus, bejaarde te Concordia	gelukwens; toezending van Hieronymus' <i>Vita Pauli</i>	376

No.	Van	Aan	Onderwerp	Jaar
11	Hieronymus	religieuzes te Emona	verzoek om briefwisseling	376
12	Hieronymus	Antonius, monnik te Emona	klacht over het uitblijven van zijn reactie op Hieronymus' brieven	375-376
13	Hieronymus	Castorina, tante van Hieronymus	voorstel om hun ruzie bij te leggen	376
14	Hieronymus	Heliodorus, monnik	aansporing om een leven in eenzaamheid te gaan leiden	ca. 376
15	Hieronymus	Damasus	raadpleging m.b.t. theologische vragen	375-376
16	Hieronymus	Damasus	verzoek om B.15 te beantwoorden	376-377
17	Hieronymus	Marcus, priester te Chalcis	de orthodoxie van Hieronymus	377
18A	Hieronymus	Damasus	uitleg Jes. 6: 1-9	380-381
18B	Hieronymus	Damasus	uitleg Jes. 6: 6-9	381
II. DE JAREN 382-385: ROME				
19	Damasus	Hieronymus	vraag om uitleg van het woord Hosanna	383
20	Hieronymus	Damasus	uitleg van het woord Hosanna	383
21	Hieronymus	Damasus	uitleg van de gelijkenis van de verloren zoon	383-385
22	Hieronymus	Eustochium	bewaren van de maagdelijkheid	384
23	Hieronymus	Marcella	de dood van Lea	384

No.	Van	Aan	Onderwerp	Jaar
24	Hieronymus	Marcella	het leven van Asella	384
25	Hieronymus	Marcella	de tien benamingen van God	384
26	Hieronymus	Marcella	verklaring van enkele Hebreeuwse woorden	384
27	Hieronymus	Marcella	n.a.v. kritiek op zijn tekst van de evangeliën	384
28	Hieronymus	Marcella	het diapsalma	384
29	Hieronymus	Marcella	verklaring van de woorden <i>ephod</i> , <i>bad</i> en <i>teraphim</i>	384
30	Hieronymus	Paula	mystieke betekenis van de 22 Hebreeuwse letters	384
31	Hieronymus	Eustochium	bedankbriefje voor geschenken	384
32	Hieronymus	Marcella	excuses voor zijn gebrek aan aandacht voor haar	384
33	Hieronymus	Paula	de werken van Varro en Origenes	385
34	Hieronymus	Marcella	uitleg van enkele psalmteksten	385
35	Damasus	Hieronymus	verzoek om enkele vragen te beantwoorden	384
36	Hieronymus	Damasus	antwoord op 3 van de vragen in B. 35	384

No.	Van	Aan	Onderwerp	Jaar
37	Hieronymus	Marcella	n.a.v. het slechte boek van Reticius over het Hooglied	384-385
38	Hieronymus	Marcella	n.a.v. Blesilla's keuze voor het ascetisch leven	384
39	Hieronymus	Paula	de dood van Blesilla	384
40	Hieronymus	Marcella	Onasus	384-385
41	Hieronymus	Marcella	het montanisme	385
42	Hieronymus	Marcella	het novatianisme	385
43	Hieronymus	Marcella	de hectiek van Rome tegenover een <i>vita solitaria</i>	385
44	Hieronymus	Marcella	n.a.v. enkele geschenken	385
45	Hieronymus	Asella	bij zijn vertrek uit Rome	385
III. DE JAREN 385-420: BETHLEHEM				
46	Paula en Eustochium	Marcella	uitnodiging om naar Bethlehem te komen	386-392
47	Hieronymus	Desiderius	uitnodiging om naar Bethlehem te komen; de beschikbaarheid van boeken	393
48	Hieronymus	Pammachius	hernieuwd contact	393-394
49	Hieronymus	Pammachius	apologie n.a.v. zijn boek <i>Adversus Jovinianum</i>	393-394
50	Hieronymus	Domnio	reactie op kritiek n.a.v. <i>Adversus Jovinianum</i>	393-394

No.	Van	Aan	Onderwerp	Jaar
50A	Hieronymus	Aurelius, bisschop van Carthago	begin van con- tacten	393-397
51	Epiphanius van Cyprus	Johannes van Jeruza- lem	de betwijfelde leer van Origenes	394
52	Hieronymus	Nepotianus	adviezen m.b.t. het priesterschap	394
53	Hieronymus	Paulinus van Nola	uitnodiging om naar Bethlehem te komen voor gezamenlijke studie	395
54	Hieronymus	Furia	bewaren van de weduwstaat	395
55	Hieronymus	Amandus, priester	uitleg van enkele teksten	393-398
56	Augustinus	Hieronymus	verzoek om schriftelijk con- tact; kritiek op Hieronymus' vertalingen; het <i>mendacium offici- osum</i>	394-395
57	Hieronymus	Pammachius	de beste manier van vertalen	395-396
58	Hieronymus	Paulinus van Nola	adviezen voor een ascetisch leven	394
59	Hieronymus	Marcella	vijf vragen over het N.T.	394-395
60	Hieronymus	Heliodorus	grafrede voor Ne- potianus	396
61	Hieronymus	Vigilantius	woedende reactie op Vigilantius' beschuldiging van origenisme	396

No.	Van	Aan	Onderwerp	Jaar
62	Hieronymus	Tranquillinus	hoe moeten we Origenes lezen?	397-398
63	Hieronymus	Theophilus	bestrijding van het origenisme	399
64	Hieronymus	Fabiola	de priesterkleding	397
65	Hieronymus	Principia	uitleg van Ps. 44	397
66	Hieronymus	Pammachius	n.a.v. het ontslapen van Paulina	398
67	Augustinus	Hieronymus	scherp commentaar op Hieronymus' uitleg van Gal. 2: 11-14	399
68	Hieronymus	Castricianus	blindheid	397-398
69	Hieronymus	Oceanus	mag een tweemaal gehuwd man bisschop worden?	399-400
70	Hieronymus	Magnus, advocaat van de stad Rome	mag een christelijk schrijver heidense auteurs gebruiken?	398-399
71	Hieronymus	Lucinus, in Andalusië	aansporing tot ascetisme; antwoord op 2 vragen	398
72	Hieronymus	Vitalis, priester	het jeugdige vaderschap van Salomo en Achaz	398
73	Hieronymus	Euangelus, priester	Melchizedek	398
74	Hieronymus	Rufinus, priester	het oordeel van Salomo	398
75	Hieronymus	Theodora, in Spanje	n.a.v. de dood van haar man Lucinus	399

No.	Van	Aan	Onderwerp	Jaar
76	Hieronymus	Abigaus, in Spanje	troost voor zijn blindheid; zorg voor Theodora	399
77	Hieronymus	Oceanus	n.a.v. het overlijden van Fabiola	400
78	Hieronymus	Fabiola	de halteplaatsen van de Israëlieten in de woestijn	400
79	Hieronymus	Salvina	aansporing om in onbesproken weduwstaat verder te leven	400-401
80	Rufinus	Macarius	inleiding op Origenes' boeken <i>Over de grondbeginselen</i>	398
81	Hieronymus	Rufinus	beheerste reactie op B. 80	399
82	Hieronymus	Theophilus	n.a.v. de meningsverschillen tussen Hieronimus en bisschop Johannes van Jeruzalem	396-397
83	Pammachius en Oceanus	Hieronymus	de juistheid van de vertaling van Origenes' <i>Over de grondbeginselen</i>	399
84	Hieronymus	Pammachius en Oceanus	Hieronimus' houding t.o.v. Origenes	399
85	Hieronymus	Paulinus van Nola	antwoord op 2 vragen	399
86	Hieronymus	Theophilus	Theophilus' goede benadering van het origanisme	400

No.	Van	Aan	Onderwerp	Jaar
87	Theophilus	Hieronymus	het origenisme	400
88	Hieronymus	Theophilus	het origenisme	400
89	Theophilus	Hieronymus	het origenisme	400
90	Theophilus	Epiphanius	contacten tussen Epiphanius van Cyprus en Theophilus m.b.t. het origenisme	400
91	Epiphanius	Hieronymus	waardering voor de actie van Theophilus en Hieronymus tegen het origenisme	400
92	Theophilus	synodale brief aan de bisschoppen van Palestina en Cyprus	(de bestrijding van) het origenisme	400
93	Synode van Jeruzalem	antwoord op B. 92	het origenisme wordt niet aangehangen in Palestina	400
94	Dionysius, bisschop van Lydda	Theophilus	waardering voor Hieronymus' verzet tegen het origenisme	400
95	Paus Anastasius I	Simplicianus	aansporing om zich tegen het origenisme te keren	400
96	Theophilus	Paasbrief A.D. 401	weerlegging van Origenes' leerstellingen	401

No.	Van	Aan	Onderwerp	Jaar
97	Hieronymus	Pammachius en Marcella	begeleidend schrijven bij B. 98 - uitval tegen de origenisten	402
98	Theophilus	Paasbrief A.D. 402	weerlegging van ketterse ideeën	402
99	Hieronymus	Theophilus	begeleidend schrijven bij B. 100	404
100	Theophilus	Paasbrief A.D. 404	weerlegging van Origenes; oproep tot deugdzaam leven	404
101	Augustinus	Hieronymus	afwijzing van het gerucht dat hij Hieronymus in B. 67 zou hebben aangevallen	402
102	Hieronymus	Augustinus	reactie op B. 101 en B. 67	402
103	Hieronymus	Augustinus	aanbevelingen	396-403
104	Augustinus	Hieronymus	het vertalen	402-403
105	Hieronymus	Augustinus	geïrriteerde reactie op B. 67	404
106	Hieronymus	Sunnia en Fretela	de vertaling van een aantal Psalmteksten	404-410
107	Hieronymus	Laeta	de opvoeding van haar dochter Paula	402-403
108	Hieronymus	Eustochium	in memoriam sanctae Paulae (o.a. de reis van Paula)	404

No.	Van	Aan	Onderwerp	Jaar
109	Hieronymus	Riparius, priester	de ketterse ideeën van Vigi- lantius	404
110	Augustinus	Hieronymus	poging de door B. 67 verstoorde relatie te herstel- len	404
111	Augustinus	Praesidius	verzoek om hem te adviseren hoe hij zijn toon tegenover Hiero- nymus kan veran- deren	404
112	Hieronymus	Augustinus	beantwoording van enkele vra- gen, o.a. uitleg Gal. 2: 11-14, en over het vertalen	404
113	Theophilus	Hieronymus	fragment van een brief over Johannes Chrysostomus	406
114	Hieronymus	Theophilus	begeleidend schrijven bij Hieronymus' Latijnse vertaling van Theophilus' geschrift tegen Johannes Chryso- stomus	406
115	Hieronymus	Augustinus	verzoek om voortaan op vriendelijker toon te corres- ponderen	405

No.	Van	Aan	Onderwerp	Jaar
116	Augustinus	Hieronymus	reactie op B. 102, 112, 115 en 67	405
117	Hieronymus	een in Gallië wonende moeder en haar dochter	zedepreek n.a.v. de inrichting van hun leven	405-406
118	Hieronymus	Julianus	aansporing om Christus te volgen	407
119	Hieronymus	Minervius en Alexander	een zeer moeilijk probleem bij de apostel Paulus	406
120	Hieronymus	Hedybia	twaalf vragen	407
121	Hieronymus	Algasia	elf vragen	407
122	Hieronymus	Rusticus	berouw	407
123	Hieronymus	Geruchia	monogamie	409
124	Hieronymus	Avitus	de ketterse ideeën van Origenes	409
125	Hieronymus	Rusticus	het monnikenleven	409-410
126	Hieronymus	Marcellinus en Anapsychia	de oorsprong van de ziel	411
127	Hieronymus	Principia	het leven van de heilige Marcella	412-413
128	Hieronymus	Gaudentius	de vorming van Pacatula	413
129	Hieronymus	Dardanus	het beloofde land	413-414
130	Hieronymus	Demetrius	adviezen m.b.t. het leiden van een aan God toegewijd leven	414
131	Augustinus	Hieronymus	de oorsprong van de ziel	415

No.	Van	Aan	Onderwerp	Jaar
132	Augustinus	Hieronymus	een uitspraak van de apostel Jacobus	415
133	Hieronymus	Ctesiphon	tegen de ketterij van Pelagius	414
134	Hieronymus	Augustinus	verzoek om het pelagianisme te bestrijden	415
134A	Augustinus	Hieronymus	bestrijding van het pelagianisme	416
135	Innocentius I	Aurelius	n.a.v. de overval op Hieronymus' klooster in 416	417
136	Innocentius I	Hieronymus	bemoediging na de overval op zijn klooster	417
137	Innocentius I	Johannes van Jeruzalem	berisping vanwege zijn laksheid t.a.v. de overval op Hieronymus' klooster	417
138	Hieronymus	Riparius	pelagianisme	417
139	Hieronymus	Apronius	pelagianisme	418
140	Hieronymus	Cyprianus, priester	uitleg Ps. 89	414-415
141	Hieronymus	Augustinus	pelagianisme	418
142	Hieronymus	Augustinus	pelagianisme	418
143	Hieronymus	Alypius en Augustinus	pelagianisme	419
144	Augustinus	Optatus van Mileve	de oorsprong van de ziel	420
145	Hieronymus	Exuperantius	bezinning	?
146	Hieronymus	Euangelus	kerkelijke hiërarchie	?

No.	Van	Aan	Onderwerp	Jaar
147	Hieronymus	Sabinianus	aansporing tot berouw	?
(148-149-150)				
151	Hieronymus	Riparius	pelagianisme	419
152	Hieronymus	Riparius	pelagianisme	418
153	Hieronymus	Bonifatius	gelukwens met zijn verkiezing tot paus	419
154	Hieronymus	Donatus	pelagianisme	419-420

I. De jaren 374-382; Chalcis, Antiochië, Constantinopel

In deze jaren leefde Hieronymus teruggetrokken, studerend, mediterend en discussiërend met anderen in de woestijn van Chalcis bij Syrië en de stad Antiochië. In 380-382 was hij in Constantinopel, waar hij getuige was van het concilie dat over het Schisma van Antiochië oordeelde. Hij schreef en publiceerde *Vita Pauli primi eremitaë*, Het leven van Paulus de eerste heremiet, en werkte aan zijn boek *Altercatio Luciferiani et Orthodoxi*, Debat tussen een aanhanger van Lucifer en een orthodox christen. Ook maakte hij zijn vertaling en aanvulling van Eusebius' *Chronicon*. Voorts vertaalde hij 37 preken van Origenes over Jesaja, Jeremia en Ezechiël en 2 preken van Origenes over het Hooglied.

1

Hieronymus aan Innocentius, priester De vrouw die zevenmaal de genadeslag kreeg

Innocentius was priester te Vercelli in Ligurië. Hieronymus¹ schrijft in deze brief het verhaal op over een op valse gronden ter dood veroordeelde christin uit Vercelli die zelfs na zevenmaal door de beul met het zwaard getroffen te zijn in leven was gebleven. Door tussenkomst van de priester Euagrius (de latere bisschop van Antiochië) werd ze in vrijheid gesteld. De gebeurtenis moet zich ca. 372 hebben afgespeeld toen Euagrius en Hieronymus in Aquileia waren en Innocentius in Vercelli werkte. In 374 genoten Hieronymus en Innocentius gastvrijheid bij Euagrius in Antiochië; in die tijd zal Innocentius er weer met Hieronymus over gesproken hebben en hem gevraagd hebben er een verslag over een christelijke martelares over te schrijven. Korte tijd na deze brief overleed Innocentius in Antiochië (> B. 3,3).

Dit is de eerste tekst van Hieronymus die overgeleverd is; misschien is hij op Innocentius' verzoek ingegaan omdat hij, na zijn proscopische droom kort daarvoor (> B. 22,30) daarmee een bijdrage aan de christelijke literatuur wilde leveren; ook zal Hieronymus geen bezwaar gevoeld hebben om een lofredre op zijn vriend Euagrius te schrijven.

(A.D. 374)

1 Herhaaldelijk hebt u, beminde Innocentius, mij gevraagd om bekendheid te geven aan die wonderbaarlijke gebeurtenis die zich in onze tijd afspeelde. Ik ging daar tot nu toe niet op in, uit bescheidenheid, en dat terecht, naar ik me nu realiseer. Ik had er geen vertrouwen in dat ik dat tot tevredenheid zou kunnen, omdat naar mijn mening ieder menselijk woord onvoldoende is om de lof van de hemel te zingen, en ook omdat een periode van weinig activiteit als een soort roestaanslag op de geest mijn toch al beperkte bron van taalvaardigheid van vroeger had doen opdrogen. U daarentegen verzekerde me steeds dat men in zaken van God niet op de aanleg moet letten, maar op de intentie: want wie zijn geloof heeft gesteld in het Woord kan in het woord niet wankelen.²

2 Wat moet ik nu doen? Ik kan het niet volbrengen, maar durf het niet te weigeren. Als een onervaren lichtmatroos word ik als kapitein op een vrachtboot geplaatst en als een man die zelfs op een meer nog nooit een roeiriem heeft gehanteerd word ik overgelaten aan het geraas van de Gastvrije Zee.³ Terwijl het land uit het zicht verdwijnt, zie ik nu eens slechts 'lucht rondom en rondom zee',⁴

dan weer een zich met donkere watermassa's rimpelend zeevlak en in de duistere stormnacht oplichtende schuimende golven. U spoort me aan om de bollende zeilen te hijsen, de kabels te vieren, het roer ter hand te nemen. Welaan, ik geef gehoor aan uw verzoek. Omdat de liefde alles vermag⁵ ben ik, in mijn vaart begeleid door de Heilige Geest, er gerust op dat ik in tweeërlei opzicht troost zal vinden: als de ruwe wateren me zullen doen binnenvallen in de gewenste haven, zal ik als een vaardig stuurman beschouwd worden, en als mijn ongepolijste stijl op de moeizame kronkelwegen van het verhaal zal achterblijven, zult u misschien kundigheid bij mij missen, maar zeker niet aan mijn goede wil kunnen twijfelen.⁶

3 Vercelli ligt in Ligurië, niet ver van de uitlopers van de Alpen; ooit was het een belangrijke stad, tegenwoordig ligt het half in puin en heeft het maar weinig inwoners. Toen de stadhouder zijn periodieke bezoek aan deze stad bracht, werd een vrouw voor hem geleid samen met haar minnaar – dat was althans de beschuldiging die haar man tegen hen inbracht –. Hij stuurde hen naar de gruwelijke martelkamer. Al spoedig uitte de deerniswaardige jonge man, toen de bloederige haken in zijn bont en blauw geslagen vlees drongen en de pijn in zijn opengereten zijden de waarheid aan het licht zocht te brengen, 'een leugen tegen zijn eigen bloed',⁷ omdat hij door een versnelde dood aan langduriger foltering wilde ontkomen. Daarmee beschuldigde hij echter ook het bloed van de vrouw. Deze ongelukkige man leek de doodstraf dan ook terecht verdiend te hebben, omdat hij de onschuldige vrouw geen mogelijkheid had gelaten om te ontkennen.

De vrouw daarentegen toonde grotere moed dan haar sekse. Haar lichaam werd uitgerekt op de pijnbank en boeien snoerden haar van het vuil in de kerker smerige handen achter haar rug vast, maar met haar ogen, het enige dat de beul niet kon ketenen, keek ze omhoog naar de hemel. Terwijl de tranen over haar wangen stroomden, zei ze: 'U, Here Jezus, voor wie niets verborgen is, 'die hart en nieren toetst',⁸ u bent er getuige van dat het niet zo is dat ik de waarheid wil loochenen om daarmee aan de dood te ontkomen, maar juist dat ik geen onwaarheid wil spreken om daarmee aan de zonde te ontkomen. Maar jij, deerniswekkende man, waarom twee onschuldigen het leven benemen, als je zo haastig de dood wenst? Ook ik verlang te sterven, ook ik verlang dit gehate lichaam af te leggen, maar niet

als echtbreekster. Mijn keel bied ik aan, onverschrokken zal ik het blinkende zwaard opvangen, maar mijn onschuld zal ik met me meenemen. Wie sterft ten leven, zal de dood niet sterven.⁹

4 De stadhouder had zijn ogen geweid aan het bloed als een wild dier dat wanneer het eenmaal bloed geproefd heeft steeds dorstig blijft. Hij beval dan ook de folteringen te verdubbelen en tandenknarsend in zijn wreedheid dreigde hij de beul met dezelfde afstraffing indien het zwakke geslacht niet bekende wat mannelijke kracht niet had kunnen verzwijgen.

5 Here Jezus, kom te hulp! Hoeveel kwellingen zijn er niet bedacht voor een van de uwen! Haar haren worden vastgebonden aan een stang, haar lichaam wordt nog strakker vastgesnoerd aan de pijnbank, vlak bij haar voeten wordt vuur aangestoken, de beul doorsteekt haar beide zijden en ook haar borsten worden niet ontzien. De vrouw blijft standvastig, haar geestkracht wordt niet aangetaast door de lichamelijke pijn; zolang ze zich in een zuiver geweten kan verheugen maakt ze het onmogelijk dat de folteringen haar doen bezwijken. De wrede rechter, die zich als het ware overwonnen voelt, raakt uitzinnig van woede; zij bidt tot de Heer. Haar ledematen worden uit hun gewrichten gerukt; zij richt haar ogen ten hemel. De ander bekent een door beiden begaan misdrijf; zij ontkent dat ten gunste van hem die het bekende, en in haar beproeving pleit zij voor de ander die ook zwaar beproefd wordt.

6 Eén kreet slechts tijdens dat alles: 'Sla me maar, verbrand me maar, verscheur me maar! Ik heb het niet gedaan! Als mijn woorden niet geloofd worden: de dag zal komen die deze aanklacht op alle punten zal weerspreken; dan zal ik hem die mijn ware rechter is ontmoeten.'

Geleidelijk raakte de beul vermoeid, hij zuchtte en steunde, er was geen plek meer voor een nieuwe wonde, zijn wreedheid gaf zich gewonnen, hij huiverde bij het zien van het lichaam dat hij zo had mishandeld. Toen de stadhouder dat merkte, werd hij woedend en riep: 'Waarom zijn jullie verbaasd, omstanders, als die vrouw foltering verkiest boven de dood? Echtbreuk is absoluut onmogelijk als er niet twee personen bij betrokken zijn, en ik acht het geloofwaardiger dat een schuldige vrouw die aanklacht tegenspreekt dan dat een onschuldige man die bevestigt.'

7 Derhalve werd er tegen beiden hetzelfde vonnis uitgesproken; na hun veroordeling sleepte de beul hen weg. De hele bevolking liep

uit voor het schouwspel, in een dichte drom wrong de menigte zich door de verstopte poorten, het leek wel alsof de burgerij naar elders wegtrok. Meteen bij de eerste slag wordt het hoofd van de deerniswaardige jonge man van zijn romp gescheiden; zijn verminkte lijk rolt in zijn bloed. Daarna was de vrouw aan de beurt. Met gebogen knieën zat ze op de grond: het blinkende zwaard wordt opgeheven boven haar trillende hals en met al zijn kracht doet de beul zijn geoffende arm neerkomen. Maar wat gebeurt? Bij het eerste contact met haar lichaam stakte het dodelijk scherpe wapen en deed door die oppervlakkige aanraking niet meer bloed vloeien dan bij een klein schrammetje. De beul keek ontsteld naar zijn krachteloze hand, en verwonderd dat zijn arm door een waardeloos wapentuig niets had gepresteerd liet hij het zwaard neerkomen voor een tweede slag. Ten tweeden male kwam het scherp traag op de vrouw neer: alsof het ijzer ervoor terugdeinsde de veroordeelde aan te raken bleef het onbeweeglijk stil hangen boven haar hals zonder schade aan te richten. Hijgend van woede wierp de gerechtsdienaar zijn mantel terug over zijn schouder en verzamelde al zijn krachten. De gesp, die aan de zoom van zijn kleed vastgeklemd was, viel daarbij op de grond. Zonder dat gemerkt te hebben hief hij het zwaard op om een wond toe te brengen. ‘Kijk uit!’ riep de vrouw, ‘Je gouden sieraad is van je schouder gevallen. Raap het op, anders ben je het kwijt, terwijl je er zo hard voor hebt moeten werken.’

8 Hoe is dat vertrouwen te verklaren? is mijn vraag. Ze heeft geen angst voor de dreigende dood, ondanks de slagen straalt ze blijdschap uit, terwijl haar beul verbleekt. Haar ogen zien het zwaard niet, maar slechts de gesp. Alsof het te weinig voor haar was dat ze geen angst voelde voor de dood, bewees ze haar wrede kwelgeest een dienst.

Inmiddels had de derde slag het heilige getal drie betekenisloos gemaakt.¹⁰ Nu raakte de beul in paniek, hij vertrouwde het scherp van zijn zwaard niet meer en daarom zette hij de punt ervan op haar keel teneinde het wapen, dat tot snijden niet in staat was, tenminste door de druk van zijn hand in haar lichaam te stoten. Wat toen gebeurde was in alle eeuwen nog niet gehoord: het zwaard boog krom tot aan het gevest, het keek als het ware verslagen naar zijn eigenaar en bekende dat het niet tot treffen in staat was!

9 Dit is voor mij het moment om het voorbeeld in herinnering te roepen van die drie jongelingen die midden in een kille vurige

oven gezangen lieten horen in plaats van gejammer, terwijl een onschadelijk vuur speelde om hun mantels en heilige krullen. Hier moet eveneens de geschiedenis van de gelukzalige Daniël aangehaald worden, in wiens nabijheid kwispelstaartende leeuwen beefden voor hem die hun prooi moest zijn. Ook moet hier bij ieder de gedachte aan Suzanna, zuiver door haar geloof, opkomen; zij werd veroordeeld met een onrechtvaardig vonnis, maar werd gered omdat de Heilige Geest een jonge man vervulde.¹¹ Merk op dat bij deze twee vrouwen de genade van de Heer zich op vergelijkbare wijze openbaarde: de een werd door een rechter in vrijheid gesteld en ontkwam zo aan het zwaard, de ander werd door een rechter veroordeeld en door het zwaard vrijgesproken.

10 Ten slotte neemt het volk de wapens op om voor de vrouw op te komen. Jong en oud, mannen en vrouwen verjagen de beul. De menigte verzamelt zich om haar heen; vrijwel niemand kan zijn ogen geloven. Door dit opmerkelijke bericht raakt ook de nabijgelegen stad in opschudding. Het college van gerechtsdienaren komt voltallig bijeen. Een van hen, die verantwoordelijk was voor de veroordeelden, sprong op en schreeuwde, 'de grijze haren ontsierend door er smerig stof over te strooien'.¹² 'Medeburgers, het is mijn hoofd dat jullie willen laten rollen, ik ben het die jullie in haar plaats willen stellen! Als jullie medelijden en clementie tonen, als jullie die veroordeelde vrouw willen redden, dan behoort ik, een onschuldige, zeker niet te sterven!' Zijn emotionele woorden ondermijnden de vastberadenheid van het volk. Een treurige ongeïnteresseerdheid maakt zich van ieder meester en een wonderlijke omslag doet zich in hun denken voor: waar ze het zojuist een teken van normbesef hadden gevonden om haar te verdedigen, leek het hun nu een uiting van normbesef om het eens te zijn met haar terechtstelling.

11 Er werd dan ook voor een nieuw zwaard en een nieuwe beul gezorgd. Rechttop staand wacht het slachtoffer af, slechts beschermd door Christus' gunst. Bij de eerste slag wankelt ze, de tweede doet haar bijna vallen, na de derde zakt ze gewond in elkaar. Daarna – o, verheven majesteit van Gods macht! – zag men dat de vrouw aan wie daarvóór viermaal zonder verwonding een slag was toegebracht langzaam leek te sterven, opdat niet een onschuldige in haar plaats de dood zou vinden.

12 De geestelijken die met die taak belast waren wikkelden het bebloede lijk in een linnen doek en brachten op de gebruikelijke